

48731: Børns sproglige udvikling 1

Udviklet af:

Marianne Svanholt

Københavns Professionshøjskole UCC

2018

1. Uddannelsens sammenhæng til jobområde (FKB)

Moder-FKB:

2629 Pædagogisk arbejde med børn og unge

Arbejdsfunktioner

Arbejdsmarkedsuddannelsen omfatter arbejdet med børn 0-5 år og henvender sig til pædagogmedhjælpere, pædagogiske assistenter og dagplejere. Uddannelsen sikrer en grundlæggende viden om arbejdet med stimulering af børns alderssvarende sprogudvikling og kommunikation.

Arbejdsmarkedsuddannelsen er udviklet som et tilbud til en faglig fordybelse i forhold til læreplanstemaet: Kommunikation og sprog på dagtilbudsområdet. Uddannelsen anbefales til medarbejdergrupper, der har behov for en grundlæggende faglig viden i forhold til at arbejde med børns sproglige udvikling.

Indholdet er dog også relevant for faggrupper, der ikke arbejder med pædagogiske læreplaner, men som har brug for viden om børns sprogudvikling og sprogstimulering, f.eks. plejefamilier, pædagogisk personale der arbejder i folkeskolen og ansatte på SFO/fritidshjem.

Deltagerforudsætninger

Ingen særlige forudsætninger, dog er arbejdserfaring med børn en væsentlig fordel.

Relevante uddannelser at kombinere med

"Børns sproglige udvikling 1" giver en grundlæggende viden om børns sprogudvikling og alderssvarende sprogstimulering. Derfor anbefales det, at deltageren starter med denne uddannelse, hvis man har beskeden viden og praksiserfaring indenfor arbejdsområdet. Den anses som et nødvendigt fundament og fagligt grundlag, for at medarbejderen efterfølgende kan reflektere, handle og perspektivere i relation til øvrige læreplanstemaer og det pædagogiske læringsmiljø.

Uddannelsen kan herefter følges op med "Børns kommunikation og sprog 2" og "Børn med sproglige udfordringer 3". Se www.epos-amu.dk/Uddannelser/Dagtilbud/AMU-uddannelser-paa-dagtilbudsomaadet/Boerns-sproglige-udvikling

Uddannelsen kan også med fordel kombineres med Pædagogmedhjælperen i daginstitutioner, Arbejdet som dagplejer samt alle uddannelser i forbindelse med den styrkede pædagogiske læreplan. Se uddannelsens sammenhæng til øvrige AMU-uddannelser på dagtilbudsområdet på www.epos-amu.dk/Uddannelser/Dagtilbud

2. Ideer til tilrettelæggelse

Uddannelsen har en varighed på 2 dage (14,8 timer) og kan ses som et koncentreret forløb omkring børns sprogudvikling og sprogstimulering.

Forløbet kan både afvikles som to fortløbende dage og et splitforløb, hvor der mellem de to undervisningsdage arbejdes med f.eks. iagttagelse af børn og voksnes sprog og kommunikation eller afprøvning af sproglege i praksis.

Uanset afholdelsesform er det vigtigt, at den opnåede indsigt i børns sprogudvikling både forbindes til det konkrete pædagogiske arbejde med børns sprog og med målene for børnenes sprogudvikling.

3. Temaer

Uddannelsens mål er:

- Deltageren har viden om børns sproglige udvikling og kan anvende den til at understøtte hele barnets læring, trivsel, dannelse og udvikling.
- Deltageren kan med baggrund i viden om børns sprogudvikling tilrettelægge alderssvarende aktiviteter, som udvikler børns evne til at kommunikere og udtrykke sig.
- Deltageren kan indgå i den daglige dialog med børnene på en måde, der fremmer deres udvikling, lyst til at deltage i fællesskaber og anvende sproget i leg.

Som udgangspunkt arbejdes der med en bred sprogforståelse, som både rummer den verbale og det nonverbale sprog, symbol- og billedsprog samt sprogets anvendelsessammenhæng og kulturelle konventioner. Samtidig lægges der vægt på, at børnenes er aktive og kreative medskabere af deres egen sprogudvikling. Børn får ikke kun et godt og nuanceret sprog ved at lytte, men også ved selv at udtrykke tanker, følelser og fantasier gennem leg og samtaler med voksne og andre børn.

Målene kan dækkes gennem følgende temaer

Tema- og emneoversigt

- Tema 1: Børn lærer sprog
 - Emne 1. Det første sprog – det nonverbale*
 - Emne 2. Sprog, erfaring og sansning*
 - Emne 3. Sprogets rytme, melodi udtale og grammatik*
 - Emne 4. Opsamling af børns sproglige udvikling*
- Tema 2: Kommunikation og fællesskab

Tema 1. Børn lærer sprog

For at kunne støtte børns sprogudvikling gennem samtale og aktiviteter, er det vigtigt, at deltagerne har kendskab til, hvordan børn lærer sprog.

Deltagerne præsenteres for de forskellige trin i børns normale sprogudvikling. Her bør betydningen af samspillet mellem barnet og dets nære omsorgspersoner inddrages. Sprog og kommunikation får mening for barnet gennem nærværende voksne, der spejler barnet, og selv kommunikerer tydeligt. Barnets øvrige udvikling kan således med fordel inddrages i relation til sprogudviklingen.

Emne 1. Det første sprog – det nonverbale

Mennesket er født med evnen til at kommunikere. Det lille barn har evnen til både at give udtryk for og aflæse en række grundfølelser som f.eks. glæde, vrede, frygt, ked-af-det-hed, overraskelse og afsky. Det er følelser, vi kommunikerer gennem både mimik, gestik og brug af stemmen. Barnet ved det er forstået, når den voksne spejler barnets udtryk. Spejles barnet ikke, bliver det frustreret, og det kan i sidste ende miste mening at udtrykke sig.

Der findes en række glimrende videoer fra University of Massachusetts Boston, the [Child Development Unit](#), som illustrerer det lille barns nonverbale sprog og betydningen af, at omsorgspersonerne spejler og er nærværende (se litteraturliste).

Det nonverbale sprog er især knyttet til følelserne, men også til praktisk illustration af begreber som f.eks. oppe og nede, stor og lille og til instruktion af fysiske bevægelser. Det fungerer som et supplement til det verbale sprog og nuanceres livet igennem.

Deltagerne kan præsenteres for forskellige øvelser, som viser hvordan det verbale og nonverbale sprog supplerer hinanden, f.eks. forklar, hvordan man strikker en vrangmaske uden at bruge gestik, fortælle om en skræmmende oplevelse med neutralt ansigtsudtryk eller se glad ud, når man fortæller om noget sørgeligt.

Desuden kan deltagerne fremstille ”humørkort” og arbejde med forskellige lege og aktiviteter, som styrker børns evne til at udtrykke, aflæse og sætte ord på følelser.

Emne 2. Sprog, erfaring og sansning

Et andet væsentligt felt er sammenhængen mellem barnets erfaring, sansninger og sprog- og begrebsudvikling.

Det lille barn lærer sprog ved at høre og bruge sprog i konkrete sammenhænge. Barnets opgave er, at kombinere lydindtrykket med indtryk fra de øvrige sanser (syn, føle, dufte, smag mv) og med de indre oplevelser som f.eks. vrede, glæde, væmmelse, sult og træthed. På den måde lærer barnet betydningen af ord og begreber og lagrer det lydligt udtryk i hjernen. Lydene bliver til symboler for bestemte genstande, handlinger og oplevelser. Børn forstår betydningen af mange ord, før de kan udtale dem.

Deltagerne skal forstå vigtigheden af, at de sætter ord på, hvad de gør og oplever sammen med især de mindste børn. Her er også gentagelser vigtige, fordi det sikrer barnets mulighed for en stabil lagring af ordenes betydning. Desuden skal børnenes tilbydes forskelligartede sanseoplevelser, fordi de konkrete sansninger er forudsætningen for forståelsen af ord og begreber. For at forstå betydningen af f.eks. træt eller sulten, skal barnet kunne forbinde ordet med oplevelsen af at være træt eller sulten.

Barnets første begrebsforståelse dannes ved, at det forstår fællestrækket ved forskelligartede genstande, f.eks. at mad ikke kun er noget bestemt mad, men en fællesbetegnelse, for det, man kan spise eller at skraldespanden ikke kun er den på stuen, - men alle beholdere, man kan putte ting i, man ikke skal bruge mere. Her kan deltagerne diskutere, hvordan man kan sikre, at børnene får oplevelser eller erfaringer, som gør, at de får mulighed for at opdage fællestrækkene ved forskellige begreber.

Emne 3. Sprogets rytme, melodi udtale og grammatik

Barnet begynder at lære at beherske sprogets lyde allerede, når det pludrer. Den bevidste styring af lyde styrkes af, at andre gentager barnets pludreord og inspirerer det til nye.

Efterligning og glæden ved at sige de samme lyde er en væsentlig motivationsfaktor for, at barnet øver sig på og eksperimenterer med sprogets lydside. For barnets udtale af rigtige ord og forståelse af

sætningskonstruktion og ordbøjninger er det både vigtigt, at der er voksne omkring barnet som taler tydeligt og et lyd miljø, som gør det muligt for barnet, at identificere stavelser og endelser.

Et levende og udtryksfuldt sprog handler om mere end ordforråd, udtale og grammatik. Det handler også om rytme, melodi og tryk. Et melodisk sprog skaber mere opmærksomhed end et monotont og både tryk og rytme i sproget er også betydningsbærende. Der er f.eks. forskel på om et barn siger: "Den tegning er min" eller "Den tegning er min". I det første tilfælde handler det om, en neutral udpegning af den tegning, man har lavet, f.eks. for forældrene, i det andet er det ejerforholdet, der er fremhævet.

Deltagerne kan her præsenteres for forskellige øvelser, hvor de lægger trykket på forskellige ord i en sætning og derefter diskuterer, hvilke medbetydninger dette giver. Når vi spørger om noget, vil vi ofte ende sætningen i et højere toneleje end vi begyndte, mens tonelejet vil være dybere, når vi konstaterer noget eller udsteder et påbud. Det lærer vi gennem de sammenhænge, vi hører sproget i. De voksne fungerer også her som sproglige rollemodeller.

Emne 4. Opsamling af børns sproglige udvikling

Når de forskellige aspekter ved børns sprogudvikling er præsenteret og diskuteret samles der op omkring, i hvilken alder børnene normalt udvikler de forskellige sproglige kompetencer. Samtidig gøres deltagerne opmærksom på, at der er store variationer i normale børns sproglige udvikling, f.eks. at piger gennemsnitligt udvikler talesproget hurtigere end drenge.

Tema 2: Kommunikation og fællesskab

Sprog læres, bruges og giver mening i et socialt fællesskab. Evnen til at føre en dialog grundlægges tidligt og i naturlig forlængelse af spædbarnets pludren, øjenkontakt, gestik og når det følger den voksnes blikretning og forventer, at den voksne gør det samme. Den fælles opmærksomhed er at dele oplevelser og fokusere på det samme og dermed en forudsætning for at indgå i en dialog og dele oplevelser i et fællesskab, f.eks. til "samling". Deltagerne kan f.eks. diskutere, hvad der skal til for at skabe fælles opmærksomhed i en børnegruppe; hvad der er svært for børnene, når de kommunikerer i en gruppe; hvad det er de skal lære, og hvordan man kan gøre det.

Børns sprog udvikles i dialoger med andre børn og voksne, når de lytter, fortæller, stiller spørgsmål til deres omgivelser og ved at lege med sproget. Her kan deltagerne arbejde med, hvordan man skaber en åben dialog, hvor børnene både lærer at lytte og blive lyttet til, f.eks. om åbnende og lukkende spørgsmål. Når børn eksperimenterer kommunikativt og sprogligt, opnår de erfaringer med at aflæse, genskabe og udvikle en passende kommunikation i forskellige situationer og fællesskaber. Deltagerne kan f.eks. arbejde med at udforme lege, der handler om, hvornår man kan tale højt, og hvornår det skal være stille, eller hvordan man kan lære børn at tale efter tur.

Legen er børns dominerende samværsform. Her afprøver og udvikler barnet både sin non-verbale og verbale kommunikation, ordforråd og sætninger, f.eks. når børnene i fællesskab rammesætter legen. Det er derfor afgørende for barnets ikke kun sproglige, men også sociale og kommunikative kompetencer, at det understøttes i at bruge sproget i legen. Som et perspektiv i aflæsningen af de nonverbale signaler, kan man f.eks. bede deltagerne tænke på et personalemøde og spørge, hvorfor de nogle gange ved, hvem der er enige og uenige. Dette kan herefter overføres til de signaler børnene sender til hinanden. F.eks. om legen er ved at blive for voldsom eller om et barn er utilfreds med forløbets udvikling.

4. Opgaver og undervisningsmaterialer

Tema 1: Børn lærer sprog

Emne 1: Det nonverbale sprog

Opgave 1.1.: Det nonverbale sprog i legen

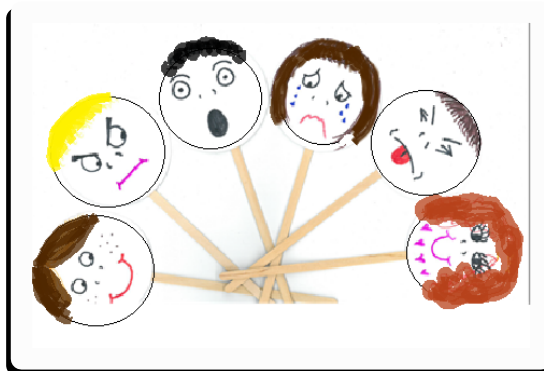
Vis en film, hvor børn leger (f.eks. uddrag af denne: <https://www.youtube.com/watch?v=v8W1uHza2G8>)

Stil følgende opgave:

Hvordan bruger børnene deres kropssprog og mimik under legen?

- Hvilke følelser og meninger signalerer de!
- Hvordan supplerer ord og mimik/gestik hinanden!
- Hvorfor er det vigtigt, at børnene kan aflæse hinandens nonverbale signaler

Hvordan kan I som voksne understøtte, at børnene er opmærksomme på og kan aflæse hinandens nonverbale sprog!

Opgave 1.2. Humørkort –sæt ord på følelserne

Lad deltagerne fremstille deres egne humørkort ud fra en samtale om, hvordan ser man ud, når man er sur, glad, overrasket mv.

Derefter skal der udarbejdes forslag til, hvordan kortene kan bruges i forhold til en given gruppe børn:

- Som samtalekort

- I en leg
- I en historiefortælling

Emne 2: Sprog, erfaring og sansning

Opgave 1.3.

Case: En dag efter en fællesaktivitet i storrummet, beder du Kasper på godt 3 år putte noget papir hen i skraldespanden. Kasper samler papiret op og står så og kigger sig søgende omkring. Han kigger også på skraldespanden, men blikket glider forbi, så går han ind på sin stue og putter papiret i stuens skraldespand. Du siger til Kasper: Der stod også en skraldespand i storrummet, den var da nærmere. Gjorde der? svarer Kasper. Du tager Kasper i hånden og viser ham skraldespanden i storrummet, der ser nogen anderledes ud, end den på stuen. Nå, er det også en skraldespand, siger Kasper og ser nysgerrigt ned i skraldespanden.

Giv et forslag til, hvordan I kan styrke Kaspers begreb om, hvad en skraldespand er.

Giv 3 andre eksempler på, hvordan I kan styrke børns begrebsdannelse, f.eks. om påklædning, varm og kold eller størrelsesforhold. Vælg en aldersgruppe og byg gerne på Jeres egne erfaringer om, hvor børn kan have behov for at få styrket deres begrebsforståelse.

Opgave 1.4.

Diskuter, hvilke erfaringer og sanseoplevelser, som udvikler sproget, moderne børn kan have brug for, at daginstitutionen giver dem.

Emne 3. Sprogets rytme, melodi udtale og grammatik

Opgave 1.5.

Før opgaven fortælles/oplæses en lille børnevenlig historie først uden dramatisering (monoton, neutral stemmeføring) og bagefter med. Deltagerne får herefter følgende opgave:

Diskuter, hvad måden at læse op/fortælle på kan betyde for børnenes interesse for at lytte

Diskuter, hvad det kan betyde for børnenes egen måde at bruge sproget på

Opgave 1.6.

Diskuter, hvordan de voksne kan være gode sproglige rollemodeller for børnenes tilegnelse af sprogets udtale og grammatik

Emne 4. Opsamling af børns sprogudvikling

Børns sprogudvikling - oversigt

Alder	Karakteristika
Ca.1½-2år	<ul style="list-style-type: none">• Samler på ord (2- årige har typisk et ordforråd på 150-200 ord)• Leger med sprogets lydside• Har tilegnet sig sprogets rytme og melodi• Det passive ordforråd større end det aktive• Forståelse afhængig af konkret sansning/erfaring med sansning af begrebet• Kan aflæse følelsesudtryk (glæde, bedrøvelse, vrede, væmmelse og forbavselse)• Barnet afprøver sin forståelse af ord og begreber• Kan danne enkle sætninger (to- og flerordskombinationer)• De første begreber dannes (abstraktioner)• Opdager det kan påvirke omgivelserne via sproget
Ca.2-3 år	<ul style="list-style-type: none">• Bruger sproget i leg med andre børn• Kan formulere komplekse sætninger (navneord, udsagnsord, tillægsord, ordbøjning)• Begynder at kunne bruge tidsbegreber (i går, i dag i morgen)• Kan forstå og anvende benægtelser• Kan lære sociale regler gennem sproget• Skal have voksenstøtte til at fastholde samtaletema• Kan begynde at forklare og begrunde handlinger• Evnen til at bruge begreber i forhold til hverdagsgenstande er udviklet• Sprogforståelsen konkret og direkte• Kan fortælle og forstå fortællinger, der knytter sig til konkrete billeder eller genstande
Ca.3-6 år	<ul style="list-style-type: none">• Behersker sprogets grammatik (bøjninger)• Kan føre samtaler om dét, der ikke er til stede• Kan forstå fortællinger• Kan selv konstruere fortællinger, fortælle sammenhængende• Kan bruge sproget til at få ny viden• Bruger sproget til at få tilfredsstillt sin nysgerrighed• Er i stand til at forstå "overført betydning"• Sproget kan bruges fantasibærende (skabe en anden virkelighed)

Opgave 1.7.

Vælg en aldersgruppe fra oversigten over børns sprogudvikling og foreslå 3 aktiviteter eller lege, som understøtter den sproglige udvikling, de er inde i.

Tema 2: Kommunikation og fællesskab

Opgave 2.1.

Diskuter, hvad man kan gøre for at sikre sig, at alle børn dagligt oplever at være i dialog med en voksen

Diskuter, hvad man kan gøre for at sikre sig, at alle børn dagligt oplever at være i dialog med andre børn (husk at dialog også kan være nonverbal).

Opgave 2.2.

Case: I er på vej til rytmik. Sofie på 4 år går op på siden af dig og siger: "Jeg vil ikke til rytmik i dag". Her er 3 versioner af, hvad du svarer:

- Ejj Sofie, kan du ikke huske, hvor sjovt det var sidst
- Alle skal med, det ved du da godt Sofie
- Hvordan kan det være?

Diskuter de 3 svarmuligheder:

- hvad er godt eller dårligt ved dem!
- hvad ville I selv svare Sofie!

5. Litteraturliste mv.

På emu.dk findes fortløbende forskningsresultater, publikationer, undervisnings- og inspirationsmaterialer, som er udviklet som understøttende materiale generelt til den styrkede pædagogiske læreplan, men også i forhold til læreplanstemaet: Kommunikation og sprog

https://www.emu.dk/soegning/l%C3%A6replanstema%20kommunikation%20og%20sprog?f%5B0%5D=field_omraade%3A20681

Derudover anbefales følgende litteratur og hjemmesider til inspiration til bevægeaktiviteter for forskellige målgrupper:

Bøger og artikler:

Caroline Liberg og Louise Bjar: Børn udvikler deres sprog, Saxo

Helle iben Bylander og Trine Kjær Krogh: Samtale er guld. Kommunikation og sprog i børnehøjde, Dafolo2018

Kjeld Fredens: Læring med kroppen forrest; Gyldendal

Kirsten Mark: Pædagogers arbejde med sprog og billeder, Gyldendal

[Lotte Salling](#): Leg sproget frem- med rim, remser og bevægelse, Saxo

Netsteder:

<https://vpt.dk/dagtilbud/sadan-haenger-motorik-og-sprog-sammen>

<https://www.emu.dk/omraade/dagtilbud/fag/kommunikation-og-sprog>

<https://sprogind.dk/>

<http://dcum.dk/artikler-og-debat/boerns-sprogstimulering-i-praksis>

<http://www.sprogogleg.dk/shop.html>